

سخن سردی

برای مخاطبینی که کمتر با سیر پژوهش در اخلاق پزشکی و موضوعات مورد مطالعه این فصلنامه آشنا هستند ممکن است این سؤال مطرح شود که محیط زیست، حقوق حیوانات، تحقیقات بیوتکنولوژی چه ارتباطی با اخلاق پزشکی دارند. به نظر می‌رسد که این یک سؤال اساسی است و پرداختن به آن در این فصلنامه ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. شاید در گذشته‌ای نه چندان دور مباحث مورد مطالعه اخلاق پزشکی معطوف به رابطه بین پزشک و بیمار بود و پژوهشگر اخلاق پزشکی مباحث این حوزه را صرفاً در چارچوب این رابطه جستجو می‌کرد ولی با تحولات اخیر در حوزه بیوتکنولوژی و تأثیر آب و هوا و محیط زیست بر سلامت انبای بشر و نقشی که امروزه حیوانات و گیاهان در پرتو دستورزی‌های ژنتیکی در زندگی بشر ایفا می‌کنند باید گفت که دایره مورد مطالعه اخلاق پزشکی بقدری گسترده و دامنه‌دار است که به آسانی می‌توان گفت سوراخ شدن لایه اُزن و ذوب شدن یخ‌های قطب جنوب هم که به نحوی از انحا به سلامت آدمی باز می‌گردد موضوع مورد مطالعه علم پزشکی و به تبع آن اخلاق پزشکی است و همین نگاه کلی و جامع‌نگر بوده است که در چند دهه اخیر اخلاق زیستی را به عنوان شاخه نوینی از اخلاق حرفه‌ای معرفی کرده است. از اینرو هم در مکاتب اخلاقی غربی و هم در مکتب حیات بخش اسلام به منظور روشن شدن

حقیقت اخلاق و معیار فعل اخلاقی باید به بررسی مفهوم زیست و حیات پرداخت. قرآن کریم میان دو نوع حیات فرق می‌گذارد، حیات مادی و حیات معنوی. حیات مادی متعلق به انسان، حیوان و گیاه است که قرآن مانند علوم جدید معیار خاصی برای این نوع حیات مانند تغذیه، تولید مثل یا رشد را بیان نمی‌کند بلکه عرف و فهم عقل سلیم را در تلقی از حیات مادی ملاک قرار می‌دهد به گونه‌ای که حیوان و گیاه نیز با آدمی در این نوع حیات اشتراک دارند ولی حیات معنوی تنها مخصوص انسان است. مسأله مهم در اینجا این است که آیا موجودات حق حیات دارند یا نه؟ «از دیدگاه قرآن کریم حق حیات تنها از سوی خداوند بخشیده شده است و از این رو تنها خداوند می‌تواند در آن تصرف کند. پس هرگونه نابودی مادی و معنوی، بدون اذن پروردگار چه از سوی خود و چه از سوی دیگران ممنوع است.»

خداوند در سراسر قرآن از حیوانات و گیاهان به عنوان نعمات خود نام می‌برد و به انسان‌ها گوشزد می‌کند که اگر این موجودات نمی‌بودند زندگی برایتان غیرممکن بود. در جهان بینی اسلامی عالم برای کمال و تقرب انسان به سوی خداوند خلق شده و انسان برای سیر به کمال به لوازمی نیاز دارد. یکی از آنها نیازهای جسمانی اوست و خداوند با بردن نام، فایده و جواز استفاده از حیوانات و گیاهان به او اجازه داده است که از این نعمات بهره‌مند شود اما جواز استفاده از این حیوانات و گیاهان نیز تابع شرایطی است. عدم توجه به حقوق همین گیاهان و حیواناتی که وسیله تکامل بشرند بیانگر انحراف از مسیر الهی و کفران نعمات خداوندی است. طبیعت نیز در قرآن کریم بیش از هر چیز دیگری مورد توجه و احترام است. خداوند به ندرت از امور غیرطبیعی برای بیان عظمت خود استفاده می‌کند و از آدمیان دعوت می‌کند برای شناخت او به طبیعت و جهان هستی بنگرند. در اندیشه

توحیدی انسان در قبال طبیعت و کل آفرینش پیش از آنکه حقی داشته باشد، مسؤول است و این مسؤولیت همواره مقدم بر حقوق است و به معنی مسؤولیت در برابر خداوند، جهان هستی و انسان‌های دیگر است. بنابراین جهان بینی اسلامی را اخلاقیاتی تشکیل می‌دهد که همه مخلوقات را در بر می‌گیرد و تدوین علمی قدسی مبتنی بر آموزه‌های درونی ادیان موجب می‌شود که آدمی به تبیین ضرورت رفتار اخلاقی خود با مخلوقات بپردازد.

سردبیر